

TEXNOLOGIK TA'LIMNING KASB TANLASHDAGI AHAMIYATI

Kucharov Sardorbek Akmalovich

Termiz davlat universiteti Milliy libos va san`at fakulteti

Texnologik ta'lim kafedrası o'qituvchisi

sardor_@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6034840>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15-dekabr 2021

Ma'qullandi: 15-yanvar 2022

Chop etildi: 5-fevral 2022

KALIT SO'ZLAR

Zamonaviy ishlab chiqarish, ilmiy texnika taraqqiyoti, tajriba, bilim, ko'nikma, malaka, professional xarakatchanlik, ijodiy xususiyatlar, murakkab avtomatik jarayonlar.

ANNOTATSIYA

Texnologiya fanidan amaliy mashg'ulot darslarini tashkil etish o'qituvchilardan yuksak kasbiy mahoratga ega bo'lishni talab qiladi. Ular o'quvchi psixologiyasiga oid bilimlar, amaliy ko'nikmalar, yangi pedagogik va kompyuter texnologiyalar, hayotiy tajribalarni chuqur o'zlashtirgan bo'lishlari lozim. Muallif umum ta'lim maktablarida texnologiya fanidan o'quv jarayonida kasb tanlashga o'quvchilarni yo'llash bo'yicha o'z fikrlarini bayon qilgan.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida va professional bosqichdagi ta'lim muassasalarida texnologik ta'limning asosiy maqsadi o'quvchilarda texnologik operatsiyalarni bajarish ko'nikma va malakalarini shakllantiradigan, ularni kelajakda ishlab chiqarish sohalari mehnat qilishga tayyorlaydigan, shuningdek, texnik dunyoqarashni shakllantiradigan, shaxsning har tomonlama uyg'un rivojlanishiga yordam beradigan samarali, natijaviy ta'lim berishga qaratilgan. Shuningdek, texnologik ta'limning mazmuni o'quvchilarga ishlab chiqarish sohalari to'g'risida bilimlar tizimini berishdan va shu bilan birga, amaliy mashg'ulotlarda, mehnat faoliyatida eng ko'p uchraydigan asbob uskunalari, texnik vositalardan foydalanishni o'rgatish ko'nikma va malakasini shakllantirish orqali o'quvchilarni kasb tanlashga ham tayyorlashga yo'naltirilgan bo'lishi kerak.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarida texnologik ta'lim mazmunining samaradorligi yuqori darajada bo'lishi, kasb tanlashdagi muammolar yechimi shunchalik kamayadi. Chunki, texnologik ta'lim o'quvchilarni kasbga tayyorlashning asosi bo'lib xizmat qilishi kerak.

Texnologik talim jarayonlarida o'quvchilarni kasbga yo'llash ishlari bilim berish, ko'nikma va malakalar asoslarini shakllantirishda, ilmiy texnik to'garaklarda, ijodiy ishlarga jalb qilish orqali amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir.

O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llashda texnologik ta'limning mazmuni quyidagilardan iborat bo'ladi:

- Texnologiya fanining ilmiy asoslarini bilish va ularni amalda qo'llash, shuningdek ma'lumotni amaliyotga baholash usullarini o'zlashtirish, bilimlardan foydalanishni izlash, samarali mehnatni takomillashtirish jarayonida bilimlardan foydalanish, ishlab

chiqarish hodisalarini tahlil qilishda fanlararo bilimlarga tayanishni, kompyuter savodxonligini oshirish;

- O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llashda texnologiya darslarining mazmuni o'quvchilarning iste'dod va qobiliyatlari, ayniqsa texnik, dizayn va tadqiqot ishlarini ochish omili sifatida qaralishi kerak;

- Texnologik ta'lim didaktik (o'qitish) va tarbiyaviy (shakllantiruvchi) funksiyalarini bajaradi. Didaktik funktsiya asosiy vazifalardan hisoblanib, ya'ni o'quvchilarni zamonaviy ishlab chiqarishning turli sohalarida fan yutuqlaridan maksimal darajada foydalanishga tayyorlaydi.

Bunga:

1) zamonaviy ishlab chiqarish asoslari bo'yicha texnik dunyo qarashni shakllantirish;

2) ilmiy texnika taraqqiyoti bilan fan dunyosi fsoslariga yo'llash;

3) o'quvchilarni umuminsoniy amaliyotida zarur bo'ladigan ilmiy bilim asoslari bilan qurollantirish;

4) tarmoqlararo munosabatlarni qo'llash uchun muhim bo'lgan zamonaviy ishlab chiqarishning umumiy iqtisodiy tamoyillarini o'rgatish;

5) yoshlarning professional harakatchanligi uchun zarur bo'lgan bozor iqtisodiyotiga yo'naltirish;

6) keyinchalik ishning ijodiy xususiyatini va kasb tanlashni belgilaydigan o'quvchining kuchi va qobiliyatlarini rivojlantirish;

7) o'quvchilarni murakkab avtomatik jarayonlarni boshqarish uchun psixologik va amaliy jihatdan tayyorlash.

Texnologik ta'lim mazmuni barcha shakllarining umumiy maqsadi o'quvchilarni hayotga tayyorlash, ishlab chiqarish, fan va madaniyatning rivojlanish darajasi bilan bog'lashga qaratilgan.

Biroq, bu masalada texnologik ta'lim mazmunini ishlab chiqarishning rivojlanish istiqbollari ham hisobga olishi kerak.

Maktab o'quvchilarini to'laqonli yuqori samarali texnologik ta'lim uchun nazariy va amaliy shart-sharoitlarni yaratish, vazifasi quyidagi asosiy yo'llar bilan amalga oshiriladi:

1) o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish maqsadidagi muammolarni hal qilishga qaratilgan texnologik mashg'ulotlardan samarali va o'rinli foydalanish;

2) kasbga yo'naltirish ishlari, kasb tanlash va kasbiy moslashuv jarayonida mehnat va kasb ta'limi o'rtasidagi bog'liqlik;

3) barcha o'quv fanlarini o'qitishning amaliy yo'nalishini mustahkamlash va chuqurlashtirish;

4) turli xil ish tajribasini shakllantirish uchun talabning majburiy muntazam ishlab chiqarish mehnatini joriy etish;

5) maktabning asosiy ishlab chiqarish korxonalarini bilan uzviy aloqalarini yanada mustahkamlash.

Texnologik ta'lim kasbni to'g'ri tanlashni ta'minlashda, amalga oshirilayotgan ilmiy-texnik o'zgarishlarda va texnologik jarayonlarga doimiy tadbiriq etilayotgan yangiliklarda tezkor harakat qilish qobiliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Ishlab chiqarish korxonalarini bilan hamkorlikda maqsadli ustaxonalarni tashkil etish, ta'lim muassasalarida mavjud ishlab chiqarish o'quv-moddiy bazasidan foydalanish ishlab chiqarish korxonalaridagi mehnat jarayonlarining nazariy asoslarini o'rganishni kuchaytirish, amaliy bilim va ko'nikmalarni o'zlashtirish orqali kasbga tanlash ishlarini yaxshilash mumkin. Hozirgi vaqtda texnologik ta'lim va mehnat ta'lim muammolarini hal qilishning eng samarali usullarini topish

orqali o'quvchilarni kasb tanlashga tayyorlash maqsadida texnik ijodkorlik sohasida turli xil sinfdan tashqari ishlarni o'tkazish tajribasi puxta o'rganilib, umumlashtirilishi zarur.

Texnologik ta'lim mazmuni o'quvchilarning kasbni to'g'ri tanlashlarini ta'minlashda, amalga oshirilayotgan ilmiy-texnik o'zgarishlarda va texnologik jarayonlarda doimiy ravishda amalga oshirilayotgan yangiliklarda tezkor harakat qilish qobiliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

Zamonaviy maktablarda texnologik ta'lim fan asoslarini o'qitish jarayonida birinchi navbatda texnik - matematika, fizika, kimyo, biologiya, geografiya va boshqa bir qator fanlarni o'rganishda talabalar zamonaviy eng muhim tarmoqlari asosidagi jarayonlarning ilmiy tamoyillari bilan tanishadilar. Ishlab chiqarish, ularni zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyasi va tashkil etish sohasidagi bilimlar bilan jihozlash, shuningdek, maxsus mehnat ta'limi jarayonida amalga oshiriladi.

O'quv dasturiga akademik fan sifatida kiritilgan texnologik ta'lim I sinfdan boshlanadi va I-VIII sinf o'quvchilariga texnik, qishloq xo'jaligi va maishiy mehnat sohasida hayotda zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarning boshlang'ich doirasini berishga, ularning texnik tafakkurini rivojlantirishga, dizayn qobiliyatlari, umumiy ish madaniyatini tarbiyalash. Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarini o'qitishdagi muhim texnologiyalardan biri zamonaviy ishlab chiqarish faoliyatining umumiy tamoyillarini tushunishga asoslangan mehnat ko'nikmalarini egallashga o'rgatishdir. Ushbu bilimlar esa umumiy va texnologik ta'lim asosida beriladi.

Maktabda yoki maxsus ishlab chiqarish amaliyotida amaliy mashg'ulotlar shaklida

o'tkaziladigan ilmiy-texnik seminarlarda ishtirok etish katta ahamiyatga ega.

Ijodiy texnik tafakkurni rivojlantirish muammolarini samarali hal yetish uchun talabalarni turli xil texnik ijodkorlik va dizayn turlariga jalb qilish muhimdir.

Ushbu turdagi mashg'ulotlar amaliy mashg'ulotlar jarayonida ham, sinfdan tashqari ishlarda ham - har xil turdagi texnik to'garaklar va bo'limlarda, maktabni texnik qayta jihozlashni amalga oshirishda bo'lishi mumkin: sinf xonalarini zamonaviy texnik vositalar bilan jihozlash, avtomatlashtirilgan dasturlashtirilgan o'quv mashg'ulotlari, til laboratoriyalari yaratish, maktab radio markazini o'rnatish. va h.k.

Kasbni to'g'ri tanlash - inson turmushida muhim qadamdir, yosh avlodning butun hayotidagi muvaffaqiyat ko'p jixatdan kasbning qanchalik to'g'ri tanlashiga bog'liq.

Kasbni to'g'ri tanlash har bir maktab o'quvchisining ob'ektiv vajlariga, qiziqishlariga, mayliga, qobiliyatiga va imkoniyatlariga mos bo'lishi uchun uning sog'ligini, o'zlashtirishni va hissiyotlarini hisobga olish lozim, bular ijtimoiy foydali va unumli mehnatda hammadan ko'ra ko'proq qaror topadi va namoyon bo'ladi.

Odam bajarayotgan ishlariga ijodiy munosabatda bo'lib, mehnat unumdorligini doimo oshirib borsa, tanlagan kasbini zo'r qiziqish bilan qarasa, o'z ishining ijtimoiy ahamiyatini tushunsa, uning qobiliyatlari mehnatda takomillashib borsa, o'shandagina u mehnatdan qoniqish hosil qiladi va xursand bo'ladi, bunday xolda har bir shaxs jamiyatda eng ko'p naf keltiradi.

Mana shu aytilgan gaplaridan kasb tanlashning g'oyat muhim ijtimoiy ahamiyati mavjud. Agar inson shug'ullanayotgan kasbini yaxshi ko'rsa, e'zozlasa bundan u xursand bo'ladi,

qoniqish hosil qiladi, zo'r tashabbus ko'rsatadi, toliqmay mehnat unumdorligini oshiradi.

Maktab o'quvchilarning kasb tanlashi ongli zaruriyat bo'lishi va ayni vaqtda jamiyat manfaatlariga mos bo'lib tushishi, yigit va qizlarning kamolot yo'lida shaxsiy muddaolarini qondirish lozim. Buning uchun yuksak darajada ma'lumotli bo'lish zarur, hozirgi asrimizda bunday ma'lumotsiz fan-texnika ildam taraqqiy etishi mumkin emas. Umummehnat va maxsus malakalarni, kasbga bo'lgan qiziqishlarini shakllantirishning bunday imkoniyatlari obe'ktiv zaminga ega bo'lib, voqelikda har kuni amalga oshirilmoqda. Sanoat tez rivojlanganligi, qishloq xo'jaligini mexanizat-tsiyalash va elektrlashtirish borasida katta qadamlar qo'yilganligini ilm-fan, texnikasi va madaniyatini yuksaltirish sohasidagi muvaffaqiyatlar bir tomondan, yoshlarning qiziqishlariga va qobiliyatlariga

muvofiq, ikkinchi tomondan xalq xo'jaligi talab-ehtiyojlariga asosan kasb tanlashlari uchun amaliy jihatdan cheklanmagan imkoniyatlar yaratdi, umumiy ta'lim maktabida mehnat politexnika ta'limi sharoitida kasbga yo'naltirish muammosini ijobiy hal qilish uchun shart-sharoitlar mavjud.

Yosh avlodda mehnatga ijodiy munosabatda bo'lishini tarbiyalash muhimdir. Ijodkorlik inson faoliyatiga umuman xos narsadir. Qobiliyatlarini har tomonlama kamol toptirish uchun imkoniyat mavjud bo'ladi, chunki bolalar yoshligidanoq mehnatga qiziqib qoladilar ular o'z o'yinlarida ota-onalariga, tevarakatdagi kishilarga taqlid qiladilar, ularning mehnat harakatlarini takrorlaydilar. Faoliyatga ana shu yoshdayoq hammabop mehnat malakalarini singdirish uchun qulay omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoev, Shavkat Miromonovich - Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma'ruza, 2017 yil 14 yanvar. - Toshkent: «O'zbekiston», 2017.-104 b.
2. "Maktabgacha pedagogika". Tahrir V. I. Yadeshko va F. A. Soxina "Ta'lim", Moskva, 1978 yil.
3. Sh.S. Sharipov "Kasbiy pedagogika" (metodik qo'llanma) – Toshkent TDPU, 2006 yil.
4. R.A. Mavlonova, M.T. Satbaeva "Mehnat o'qitish metodikasi" – Toshkent Noshir nashriyoti, 2013 yil.
5. Sh.S. Sharipov, N.A. Muslimov, O.A. Qo'ysinov "Mehnat ta'limi o'qitish metodikasi, kasb-tanlashga yo'llash" (o'quv qo'llanma) Toshkent 2014 yil
6. Yu. A. Konarjevskiy Pedagogicheskiy analiz uchebno-vospitatelnogo protsessa i upravlenie shkoley. Maskva, Ch-1, 1997 god
7. "Kasbiy fanlar metodikasi" ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy metodik jurnal.

